

НАУКОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ

ТАРАНЧЕНКО О. Г.

ДОЛЯ МИТЦЯ В РЕАЛІЯХ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ: ФЕДІР ЯКИМЕНКО, ВІКТОР КОСЕНКО, МИХАЙЛО ВЕРИКІВСЬКИЙ

Розкриття історії української музики ХХ століття в нинішній культурній ситуації не тільки не поступається осмисленню постмодерної творчості, а й поглиблюється. Розширюються обрії дослідницького бачення історичних процесів, уявлення про події, їх причинно-наслідкові зв'язки, переборюються ідеологічні кліше й міфи. Помітним є зацікавлення музикознавців постатями українських композиторів як репрезентантів смислових кодів і викликів тогочасної музичної творчості. Чим зумовлювалась їхня творча позиція, життєвий вибір, вчинки? Що визначало долю музикантів? Нагодою замислитись над цими проблемами, обмінятись думками став науково-мистецький проект «Доля митця в реаліях культурно-історичних процесів першої половини ХХ століття», ініційований кафедрою історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П. І. Чайковського (автор проекту і куратор – Олена Таранченко). Масштабна науково-практична акція (12 листопада – 5 грудня 2016 року) була присвячена 120-річчю від дня народження Віктора Косенка і Михайла Вериківського та 140-річчю Федора Якименка. У межах проекту відбулися конференції, круглі столи, творчі зустрічі, концерти. Успішній реалізації проекту допомогли ректор Музичної академії Володимир Рожок, проректори з наукової і творчої роботи Олена Берегова та Олександра Олійник, завідувач кафедри історії української музики та музичної фольклористики Мирослав Скорик. Мета проекту – актуалізувати багатогранну творчу діяльність композиторів Ф. Якименка, В. Косенка, М. Вериківського, розкрити їх роль у становленні української музичної культури першої половини ХХ ст., з'ясувати особливості творчої біографії в культурно-історичному контексті свого часу. Різні за природою таланту, вони стали видатними українцями, обдарованими музикантами – композиторами, виконавцями, педагогами, організаторами культурно-мистецького життя. Діячі модерної української музичної культури були й носіями високої культурної традиції.

У межах проекту з доповідями виступили провідні українські музикознавці, науковці з України, а також із Польщі й Німеччини. Активне зацікавлення виявили викладачі, аспіранти і студенти багатьох кафедр НМАУ ім. П. І. Чайковського. Під час трьох пленарних засідань обговорювалися питання про необхідність нового музикознавчого дослідження творчості цих митців. У доповідях було по-новому охарактеризовано постаті Ф. Якименка, В. Косенка та М. Вериківського.

Особливу увагу привернула життєва і творча доля Федора Якименка, видатного українського композитора, блискучого піаніста, диригента, педагога, старшого брата Якова Степового. Родом із Харкова, він здобув блискучу музичну освіту в Петербурзькій консерваторії, навчаючись у М. Балакірева, М. Римського-Корсакова,

А. Лядова, а згодом став авторитетним професором у цій консерваторії (його учнем був І. Стравінський), викладав у музичному училищі (пізніше – консерваторії) рідного Харкова, у музичних освітніх закладах Праги, Парижа, Ніцци. Змушений емігрувати за кордон, митець 1923 року опинився в Українському високому педагогічному інституті імені Михайла Драгоманова у Празі, де на той час зосередилась українська еміграція. Ф. Якименко працював там деканом і професором композиції створеного ним музично-педагогічного факультету, а згодом переїхав до Франції, де й помер 1945 року. В Україні протягом багатьох десятиліть його ім'я замовчувалось, а музична спадщина була маловідомою. Досі, крім кількох публікацій, не створено праці про композитора, не видано (крім кількох симфонічних, фортепіанних опусів) музичних творів. Не визначене питання про долю його архіву, який зберігається у Франції. Усі ці проблеми й обговорювали учасники конференції, яка, без перебільшення, стала унікальною науковою подією. Доповідачі відзначали неоромантичні ознаки його музики (Ігор Блажков), подвижницьку діяльність празького періоду (Ганна Карась), специфіку образно-інтонаційного змісту фортепіанних творів (Ірина Новосядла), ознаки модернізму в «Шести п'єсах на українські теми» (Оксана Семенець); порівнювали фортепіанний цикл «Уранія» та однойменний науково-фантастичний роман К. Фламмаріона (Павло Лисий), з'ясовували жанрово-стилістичні особливості циклу «Три п'єси на українські теми» в аспекті питання національної ідентичності композитора (Анна Личковаха). За матеріалами і документами паризьких архівів та зарубіжних публікацій здійснено джерелознавчий аналіз життєвого шляху митця (доповіді Ольги Ващук, Наталії Набокової). Учасники конференції наголошували на необхідності спільних зусиль для повернення імені композитора національній культурі.

Творчість молодших сучасників Федора Якименка – Михайла Вериківського і Віктора Косенка – досліджено більш детально, хоча й не настільки вичерпно. Нові джерела дають підстави для нового осмислення постаті кожного з цих митців. Зокрема, у доповідях ішлося про «перехресні інтенції» творчості М. Вериківського і М. Лисенка (Тетяна Прокопович), новаторство М. Вериківського в контексті становлення української модерної музичної культури (Тетяна Антропова), особливості неофольклорних тенденцій у музиці митця (Олена Дерев'янченко), традиційне й новаторське в імітаційній драматургії «Великодніх ірмосів» (Тетяна Гусарчук), пошуки нових жанрово-інтонаційних моделей на прикладі оперного етюд «Будяк і троянда» (Дар'я Овсієнко).

Розгляду теоретичних версій нетипових ладосистем та їх утіленню в циклі «14 маленьких прелюдій» ор. 2 М. Вериківського присвятив свою доповідь Віктор Самохвалов. Вона стала своєрідним продовженням і водночас підсумком розпочатої ще два десятиліття тому цікавої наукової дискусії. Про мало відому, але плідну редакторську роботу композитора над творами М. Леонтовича докладно розповіла Валентина Кулик, а рецепції спадщини М. Вериківського у творчості сучасних українських митців та його діяльності у Спільці композиторів України присвятила свій виступ Валентина Кузик.

Окреме засідання було приурочене до ювілею В. Косенка та урочистого відкриття його Меморіальної квартири-музею. Напередодні організатори конференції, представники ректорату і профкому НМАУ ім. П. І. Чайковського, Національної спілки

композиторів України, працівники музею вшанували пам'ять митця покладанням квітів до його могили на Байковому цвинтарі.

На конференції йшлося про наукове косенкознавство та його перспективи – пошуки нових джерельних матеріалів і сучасну наукову інтерпретацію наявних. Обговорювалися формування особистого архіву В. Косенка (Кіра Шамаєва, Олександра Олійник), висловлювалося занепокоєння станом його нинішнього опрацювання і зберігання. Під час конференції йшлося про необхідність вивчати варшавський період життя В. Косенка, а також про подальші пошуки архівних документів. Завідувач Меморіальної квартири-музею Володимир Мудрик оприлюднив маловідомі фотоматеріали цього періоду. Нові аспекти аналізу творчості В. Косенка були запропоновані у доповідях Олени Таранченко («Віктор Косенко: траєкторія долі музиканта»), Маріанни Копиці («Віктор Косенко та Павло Тичина: дві версії одного твору»), Ольги Волосатих («Жіночі образи у творчості В. Косенка»). Сучасному осмисленню жанрово-стильових і стилістичних особливостей музики композитора, зокрема його етапній Сонаті для віолончелі та фортепіано, присвятили свої виступи Віра Сумарокова і Юлія Холодова, а спробу розкодувати символічні знаки в Сонаті для скрипки і фортепіано здійснила Дарина Харитоновна. У доповіді доктора філософії Наталії Ревакович (Варшава, Польща) йшлося про жанрово-стилістичні особливості фортепіанних творів В. Косенка. Дослідниця наголосила на необхідності більш широко пропагувати творчість українських композиторів у Європі, зокрема й музику В. Косенка, яка ще мало відома в Польщі, хоч своєю глибинною сутністю й людяністю вона суголосна почуттям сучасної людини. Учасники проекту були запрошені на урочисте відкриття Меморіальної квартири-музею В. С. Косенка. Спільно з представниками Національної спілки композиторів України, Міністерства культури України, Київської держадміністрації вони взяли участь у роботі Круглого столу, присвяченого врученню Премії імені В. С. Косенка, слухали концерт, на якому звучали твори її лауреатів.

Конференція дала можливість оприлюднити нові напрацювання українських музикознавців у сфері наукового косенкознавства, виявити цілу низку проблемних зон у дослідженні спадщини композитора.

Програма конференції та інші заходи проекту викликали велике зацікавлення серед його учасників, а також гостей, що прибули до Києва. Серед них – викладачі музичної школи міста Торецьк. Подолавши всі труднощі, вони змогли дістатися столиці, поринути в атмосферу наукової дискусії, відчути підтримку колег. Приємно було вітати велику делегацію молодих земляків В. С. Косенка – студентів теоретичного відділу Житомирського музичного училища на чолі з їхнім молодим викладачем Любов'ю Синяк, а також представниками дирекції закладу. Вони дізналися чимало нового про митця, узяли участь у церемонії відкриття оновленої експозиції музею В. С. Косенка.

Одне із завдань проекту – концертне виконання маловідомих і не часто виконуваних творів Ф. Якименка, В. Косенка, М. Вериківського, особливо тих, про які йшлося у наукових доповідях. Адже неспростовною є думка, що музика композитора живе доти, доки її виконують і досліджують.

Справжньою подією, якою розпочався проект, став концерт у Малому залі «Федір Якименко. Розповіді мрійливої душі» – таку назву має один із фортепіанних циклів митця, створених 1906 року. Прозвучали фортепіанні опуси композитора

1905–1925 років. Більшість із них уперше виконувались в Україні. Насичену й цікаву програму підготував Павло Лисий – асистент-стажист кафедри спеціального фортепіано № 1, лауреат міжнародного конкурсу (творчий керівник – заслужена артистка України Алла Кащенко, науковий керівник – кандидат мистецтвознавства Олена Таранченко). Концерт став підсумком кількарічної праці талановитого піаніста як виконавця і, водночас, результатом архівних пошуків і наукового дослідження молодого музиканта.

Ще одна цікава насичена концертна програма проекту була присвячена камерно-вокальним та інструментальним маловідомим чи рідко виконуваним творам Ф. Якименка, М. Вериківського, В. Косенка. Ці твори прозвучали у виконанні професорів, аспірантів і студентів Академії, серед яких: народний артист України Валерій Буймістер, заслужена артистка України В. Антонюк, лауреати міжнародних конкурсів Марія Пухляк, Валентина Андрєєва, Дмитро Півненко, соліст Оперної студії НМАУ ім. П. І. Чайковського, дипломант всеукраїнського конкурсу Маркіян Свято, а також Ольга Ващук, Ольга Карасько, Олена Снігур, Оксана Вакула, Оксана Євсюкова, Ольга Буджак, Валентина Тітарова.

Яскравим фінальним акордом науково-мистецького проекту стала творча зустріч із режисером, народним артистом України Едуардом Митницьким «Невідомий Вериківський». Вона відбулась у приміщенні Київського театру драми і комедії на лівому березі Дніпра. Е. Митницький охарактеризував життєвий і творчий шлях М. Вериківського, пригадав власний режисерський досвід постановки його оперних творів. Цікавою була розповідь про події, свідком яких йому довелося бути. Тож перед присутніми постав живий, незабутній образ Михайла Вериківського – музиканта великої творчої енергії, чесною і принциповою людини, прозорливого митця.

Здійснений науково-мистецьких проект став поштовхом до нових проектів і концертних програм у містах України.

Міністерство культури України
 Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
 Кафедра історії української музики та музичної фольклористики
 Центр музичної україністики
 Національна спілка композиторів України
 Меморіальна квартира-музей В. С. Косенка

12 листопада
 – 5 грудня

2016 року

ДО 120-РІЧЧЯ В. С. КОСЕНКА, М. І. ВЕРИКІВСЬКОГО,
 140-РІЧЧЯ Ф. С. ЯКИМЕНКА

Науково-мистецький проект
Доля митця в реаліях культурно-історичних процесів
першої половини ХХ століття:
Ф. Якименка, В. Косенка, М. Вериківського

Запрошуються викладачі, аспіранти, студенти Академії

Міністерство культури України
 Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
 Кафедра історії української музики та музичної фольклористики
 Центр музичної україністики
 Національна спілка композиторів України

12 листопада
 – 6 грудня

2016 року

ДО 120-РІЧЧЯ В. С. КОСЕНКА, М. І. ВЕРИКІВСЬКОГО, 140-РІЧЧЯ Ф. С. ЯКИМЕНКА

Науково-мистецький проект
Доля митця
в реаліях культурно-історичних процесів
першої половини ХХ століття
Невідомий М. Вериківський

Творча зустріч з відомим
 режисером
 Е. Митницьким,
 присвячена
 120-річчю
 від дня народження
 композитора

Зустріч відбудеться 6 грудня 2016 року о 17.30
 у Театрі драми і комедії на лівому березі Дніпра
 (Броварський проспект, 25)

Афіші науково-мистецького проекту

Учасники й організатори проекту під час творчої зустрічі «Невідомий Вериківський».

Другий ряд: Наталія Набокова, Ольга Волосатих, Олена Дерев'янченко, студентка Аліна Варшавська, Маріанна Копиця, Олена Берегова, Олена Таранченко, Едуард Митницький, Валентина Кулик, Тетяна Антропова, Тетяна Гусарчук, Кіра Шамаєва.

Перший ряд: студенти Вікторія Шинкаренко, Ольга Буджак, Анна Личковаха

Олена Таранченко

Кіра Шамаєва

Маріанна Копиця

Віктор Самохвалов

Ольга Ващук

Наталія Ревакович

Наталія Ревакович та Ганна Карась

Павло Лисий, лауреат міжнародних конкурсів, асистент-стажист, виконує маловідомі твори Федора Якименка

Валерій Буймістер, народний артист України, виконує романси Віктора Косенка (концертмейстер – Олена Снігур)

Ольга Лунякіна (фортепіано), Ольга Шевчук (скрипка), Сергій Петров (віолончель) виконують «Класичне тріо» Віктора Косенка

Під час відкриття Меморіальної квартири-музею Віктора Косенка: Ганна Карась (Івано-Франківськ), Наталія Ревакович (Варшава, Польща), Олена Таранченко, Світлана Вінник (Житомир), Тетяна Прокопович (Рівне)